

KS. ROMAN CEGLAREK
CZĘSTOCHOWA

PROGRAMY I PODRĘCZNIKI DO NAUCZANIA RELIGII NA POZIOMIE GIMNAZJALNYM I PONADGIMNAZJALNYM W ARCHIDIECEZJI CZĘSTOCHOWSKIEJ – STAN AKTUALNY

Program nauczania religii można zdefiniować jako urzędowy dokument kościelny, obowiązujący bądź to w całej Polsce, bądź też w danej diecezji, zatwierdzany na szczęblu ogólnopolskim przez Komisję Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, a na szczęblu diecezjalnym przez biskupa diecezjalnego i podany do wiadomości odpowiednim władzom oświatowym, zawierający cele katechetyczne, wykaz treści przeznaczony dla każdej klasy wraz z zadaniami katechety skorelowany z edukacją szkolną oraz wymagania, jakie stawia się przed uczniem począwszy od przedszkola, a skończywszy na szkole ponadgimnazjalnej.

Zatwierdzane są tylko te programy nauczania religii, do których opracowano podręczniki dla ucznia oraz poradniki metodyczne dla nauczyciela. Całą procedurę dokładnie opisuje regulamin zatwierdzania programów i podręczników szkolnych w nauczaniu religii dzieci i młodzieży¹. Warto podkreślić fakt, że każdy zaaprobowany program i podręcznik otrzymuje odpowiedni numer². Jest to o tyle istotne dla katechety, że te dane powinien on wpisać do dziennika lekcyjnego obok tytułu programu.

Zgodnie z krajowym dyrektorium katechetycznym to biskup diecezjalny decyduje, jaki program nauczania religii wraz z podręcznikami ma obowiązywać w jego diecezji³. W praktyce ceduje on jednak te uprawnienia na referat katechetyczny kurii biskupiej. W archidiecezji częstochowskiej czyni to Wydział Katechizacji Dzieci i Młodzieży oraz Szkół Katolickich Kurii Metropolitalnej.

¹ *Regulamin zatwierdzania programów nauczania i podręczników w szkolnym nauczaniu religii dzieci i młodzieży*, w: *W trosce o dobre podręczniki. Vademecum dla autorów i recenzentów podręczników katechetycznych*, red. P. Tomasik, Kraków 2003, s. 11-15.

² P. Tomasik, *Programowanie i koordynacja katechezy w Polsce*, w: *Wokół katechezy posoborowej*, red. R. Chałupniak, J. Kochel, J. Kostorz, W. Spyra, Opole 2004, s. 351.

³ Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium Katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce*, Kraków 2001, s. 72.

W niniejszym opracowaniu zostaną przedstawione programy nauczania religii i serie podręczników dla ucznia i katechety na trzecim i czwartym etapie edukacyjnym oraz inne pomoce dydaktyczne, które w roku szkolnym 2011/12 były w powszechnym użyciu w całej archidiecezji częstochowskiej.

1. Programy do nauczania religii w gimnazjum

Programy przeznaczone do nauczania religii na trzecim etapie edukacyjnym o charakterze ogólnopolskim to program Komisji Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski (dalej: KWK KEP) oraz programy: tzw. hiszpański, kielecki, poznański i warszawsko-praski. Za obowiązujące w naszej archidiecezji Wydział Katechizacji uznał następujące: KWK KEP, kielecki i poznański⁴.

1.1. Program KWK KEP

Program ten został zatwierdzony przez KWK KEP 20 września 2001 r. Zytułowano go: „Wierzyć Chrystusowi” i nadano numer AZ-3-01/1⁵. Na tym etapie szkolnym zmierza on do przygotowania katechizowanych do sakramentu bierzmowania i przyjęcia go we wspólnocie Kościoła. Koncentruje się wokół trzech haseł: objawienie, zbawienie i posłanie. Analogicznie do nich ukazuje: w klasie pierwszej - Jezusa Chrystusa, który objawia prawdę o Bogu i człowieku; w klasie drugiej - Jezusa Chrystusa, który zbawia; a w klasie trzeciej - Jezusa Chrystusa, który mocą Ducha Świętego uczy i posyła.

Treści programowe klasy pierwszej wprowadzają młodzież w tajemnicę wiary w Boga działającego w Starym i Nowym Przymierzu oraz we wspólnocie eklezjalnej. Odślaniają prawdę o Nim, ukazując jak mówi do człowieka przez piękno świata, dzieje narodu wybranego, swojego Syna i Kościół. Wzywają, by uczeń osobiście odpowiedział aktem wiary na usłyszane słowo Boże. Zamierzeniem programu w klasie drugiej jest odkrycie przed katechizowanymi tajemnicy Boga, który podejmuje w swoim Synu trud wyzwolenia człowieka z grzechu i jego skutków. Natomiast w klasie trzeciej program zmierza do ukazania młodzieży Kościoła jako wspólnoty Ludu Bożego obdarzonej przez Jezusa Chrystusa darem Ducha Świętego, który ma prowadzić w świecie dzieła zbawienia.

Zgodnie z krajowymi dokumentami katechetycznymi szkolne nauczanie religii w gimnazjum powinno być uzupełnione przez katechezę parafialną. Winna ona przybrać formę systematycznych spotkań formacyjnych. W archidiecezji częstochowskiej spotkania te należy prowadzić zgodnie z aktualnymi wskazaniem duszpasterskimi podanymi przez Kurie Metropolitalną⁶.

⁴ Zob. „Biuletyn Katechetyczny”, 2011, nr 3 (81), załącznik nr 1, s. 3.

⁵ Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, *Program nauczania religii*, Kraków 2001.

⁶ Zob. R. Ceglarek, *Przygotowanie do sakramentu bierzmowania w archidiecezji częstochowskiej w myśl Wskazań Duszpasterskich z 1996 r.* „Wiadomości Archidiecezji Częstochowskiej”, 82 (2008), nr 11-12, s. 133-144.

1.2. Program kielecki

Program ten został zatwierdzony 10 lipca 2002 r. Jego autorem jest ks. Tadeusz Śmiech. Nadano mu tytuł: „W drodze do Ojca” i przyporządkowano mu numer AZ-3-02/9⁷. Jest on opracowany w formie tabelarycznej, a więc tak samo jak program dla przedszkola i szkoły podstawowej. Jego nadrzędnym celem jest: formowanie świadomego katolika, kształtowanie postawy odpowiedzialności za swoją wiarę oraz rozwijanie miłości do Boga, Kościoła i Ojczyzny. Posiada on odrębne tytuły dla poszczególnych klas. I tak w klasie pierwszej zatytułowany jest „W moim Kościele”, w klasie drugiej „W miłości Ojca”, a w klasie trzeciej „W życiu i w prawdzie”⁸.

W klasie pierwszej program proponuje pogłębienie wiadomości na temat roli przykazań (Dekalog) i sakramentów w życiu chrześcijańskim oraz odkrywanie rzeczywistości Kościoła w przeszłości (dzieje chrześcijaństwa w starożytności i średniowieczu) i teraźniejszości (cele i zadania Kościoła we współczesnym świecie), a także zagadnienia związane z formacją chrześcijańskiej codzienności (cnoty teologalne, modlitwa, sumienie, liturgia). Ponadto program przewiduje kilka tematów związanych ze świętowaniem Bożej obecności w roku liturgicznym.

Program klasy drugiej ukazuje katechizowanym życiową drogę katolika, którą powinna być dojrzała wiara i miłość. Równocześnie prezentuje zagrożenia, z jakimi każdy może się zetknąć na drodze wiary (kult pieniądza, sekty, fałszywi idole, itp.) oraz miłości (narkotyki, alkohol, eutanazja, itp.). Ponadto pojawiają się w tej klasie wybrane zagadnienia z zakresu katolickiej nauki społecznej oraz kwestie związane z życiem chrześcijańskim na przestrzeni roku liturgicznego. Dopełnieniem tych treści programowych jest blok tematyczny poświęcony podstawowym faktom z historii Kościoła w czasach nowożytnych.

Z kolei w ostatniej klasie treści programowe odnoszą się do Biblii, co jest charakterystycznym rysem programu kieleckiego. Program zakłada pogłębione poznanie Pisma Świętego oraz odnalezienie i potwierdzenie tożsamości chrześcijańskiej poprzez odwołanie się do wzorców osobowych moralnego życia zarówno ze Starego, jak i Nowego Testamentu, a także poprzez odwołanie się do ośmiu błogosławieństw. Jeśli chodzi o materiał historyczny, to w klasie trzeciej poświęcony on jest najnowszym dziejom Kościoła w Polsce. Ponadto program przewiduje dodatkowo wprowadzenie uczniów w poszczególne etapy i święta roku liturgicznego.

⁷ T. Śmiech, *W drodze do Ojca. Program nauczania religii dla klas gimnazjalnych*, Kielce 2001.

⁸ Na s. 4 podano tytuł „Wzrastamy w przyjaźni z Jezusem”, jest to zapewne błąd drukarski. Taki bowiem tytuł posiada program ale klasy trzeciej szkoły podstawowej. Właściwy tytuł, a więc „W życiu i w prawdzie” pojawia się w dalszej części programu dla gimnazjum i w innych materiałach adresowanych do ucznia i do katechety.

1.3. Program poznański

Program poznański nosi tytuł: „Przyjąć blask Bożej prawdy”⁹. Jego autorami są ks. Jan Szpet i Danuta Jackowiak. Zatwierdzono go 27 lutego 2002 r. i nadano mu numer AZ-3-02/2.

Program klasy pierwszej zatytułowano „Słowo Boga jest blisko ciebie”. Zgodnie z tym tytułem treści programowe ogniskują się na słowie Bożym, które aktualizuje się w ludzkim życiu. Powinno być ono poznane i odczytane, stąd program zakłada zapoznanie uczniów z ogólnymi wiadomościami o Piśmie Świętym Starego i Nowego Testamentu, wprowadzenie w hermeneutykę biblijną, zapoznanie z wybranymi tekstami biblijnymi i wykształcenie umiejętności ich interpretacji. Na kanwie wybranych fragmentów Biblii program zmierza do kształtowania w katechizowanych wewnętrznej postawy wolności, do szukania własnej tożsamości opartej na wierze, podejmowania pracy nad własnym charakterem, budzenia szacunku wobec ludzkiej płciowości. Poza tym podejmuje wybrane zagadnienia eschatologiczne, by ukazać ostateczny cel wysiłków człowieka.

Zgodnie z założeniami ks. J. Szpeta i D. Jackowiak, program klasy drugiej „Wolni przez miłość”, „stanowi rozwinięcie, kontynuację i pogłębienie nauczania w klasie pierwszej, wskazując na fundamenty godności człowieka i podejmowanej chrześcijańskiej odpowiedzialności”¹⁰. Początkowo program koncentruje się na zagadnieniu szczęścia, ukazując je jako naturalną potrzebę człowieka, by następnie wskazać, iż jego pełnię daje mu Bóg. Odślania prawdę, że On - prowadząc człowieka ku szczęściu - obdarza go wolnością i równocześnie wymaga od niego odpowiedzialności. Kolejne bloki tematyczne pokazują, że ta odpowiedzialność związana jest z respektowaniem Dekalogu (analiza trzech pierwszych przykazań), pogłębianiem wiary, kształtowaniem charakteru, uświęcaniem się przez słuchanie słowa Bożego i przyjmowanie sakramentów. Ponadto program proponuje wybrane zagadnienia z historii Kościoła w XVI-XVIII wieku.

Program klasy trzeciej nosi tytuł „Żyjąc z innymi, dla innych”. W zasadzie koncentruje się on wokół czterech pojęć: wspólnota, prawda, życie i miłość. Pokazuje społeczny wymiar wiary, który realizuje się np. w małżeństwie i rodzinie oraz w służbie drugiemu człowiekowi (zaangażowanie w życie społeczne i Kościoła). Oprócz tego program proponuje pogłębioną analizę Dekalogu (pozostałych siedem przykazań) oraz darów Ducha Świętego, co związane jest z podjęciem bezpośredniego przygotowania do godnego i owocnego przyjęcia sakramentu bierzmowania. W tej klasie proponuje się także przybliżenie uczniom ważniejszych zagadnień z historii Kościoła w XIX i XX wieku.

⁹ J. Szpet, D. Jackowiak, *Przyjąć blask Bożej prawdy. Program nauczania religii dla gimnazjum*, Poznań 2002.

¹⁰ Tamże, s. 15.

2. Programy do nauczania religii w szkołach ponadgimnazjalnych

Na czwartym etapie edukacyjnym funkcjonują dwa programy do nauczania religii, a mianowicie program KWK KEP oraz program kielecki. Zarówno jeden, jak i drugi są programami ogólnopolskimi. Obydwa zostały też uznane przez Wydział Katechizacji za obowiązujące w naszej archidiecezji¹¹.

2.1. Program KWK KEP

Podobnie jak wszystkie pozostałe programy KWK KEP, tak i ten został zatwierdzony 20 września 2001 r. w czasie zebrania tejże Komisji w Radomiu. Opracowano go dla liceum profilowanego i dla szkoły zawodowej. Pierwszy nosi tytuł „Świadek Chrystusa” (AZ-4-01/1), a drugi „Z Chrystusem” (AZ-5-01/1)¹².

2.1.1. Program liceum profilowanego

Założenia tematyczne dla tego etapu edukacyjnego przygotowują w trzech klasach licealnych do dawania świadectwa życia chrześcijańskiego. Program przewiduje, że świadectwo to powinno być składane w trzech obszarach życia katolika, to znaczy w Kościele, świecie i rodzinie.

W związku z tym w klasie pierwszej koncertuje się wokół zagadnień związanych ze świadectwem wiary w Kościele. Taki jest też tytuł programu nauczania religii w klasie pierwszej „Świadek Chrystusa w Kościele”. W pierwszym bloku tematycznym program zmierza do tego, by uczeń odkrył swoją tożsamość jako chrześcijanin w różnych społecznościach i wspólnotach, w których jest zakorzeniony, a które mogą wspomagać jego wiarę, bądź być dla niej zagrożeniem. Następnie odnosi się do zagadnień wyznawania wiary w Trójjedynego Boga i w Kościół oraz do zasad działania moralnego i modlitwy chrześcijańskiej. Ostatni dział programowy zmierza do odnowienia przeżywania roku liturgicznego w kontekście świadectwa chrześcijańskiego.

Program w klasie drugiej nosi tytuł „Świadek Chrystusa w świecie” i jest logiczną kontynuacją programu klasy pierwszej. Uczeń świadom tego, że jest członkiem wspólnoty Kościoła, jest posłany do świata, by być w nim świadkiem Chrystusa. Świat, w którym żyje jest dziełem miłości Boga. Niestety dotknięty grzechem pierworodnym pokazuje różne wymiary zła. Został on jednak odkupiony przez Chrystusa, dlatego uczeń winien przyjąć względem świata postawę akceptacji i uświadomić sobie fakt, że został powołany, by budować w nim królestwo Boże, które swoją pełnię otrzyma wtedy, gdy Chrystus przyjdzie powtórnie na ziemię. Ponadto przewi-

¹¹ Zob. „Biuletyn Katechetyczny”, 2011, nr 3 (81), załącznik nr 1, s. 4.

¹² Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, *Program nauczania religii*, Kraków 2001.

dziano jeszcze tematy związane z przeżywaniem roku liturgicznego w powiązaniu z tajemnicą stworzenia.

Tytuł programu klasy trzeciej to: „Świadek Chrystusa w rodzinie”. Zgodnie z nim uczeń umocniony wiarą Kościoła i poszukujący rozwiązań problemów świata, żyje w rodzinie, w której powinien stać się świadkiem Chrystusa. Właśnie wokół rodziny i małżeństwa koncentrują się treści programowe. Najpierw jednak program podejmuje problematykę powołania życiowego i konieczności rozeznania go, by następnie podjąć kwestię formowania prawego sumienia i kształtowania dojrzałego chrześcijanina zdolnego do prawdziwej miłości. Kolejne zagadnienia jakie podejmuje program to: przymioty małżeństwa i rodziny, cywilizacja miłości i życia czy Kościół domowy i jego liturgia. Autorzy programu tak motywowali podjęcie tych tematów w klasie trzeciej: „Rodzina i małżeństwo są zamierzone przez Boga i potwierdzone przez Chrystusa, dlatego nauka o przymiotach małżeństwa sięga zarówno do dzieła stworzenia, jak i do nauki Chrystusa (...). Rodzina jest służbą życiu, dlatego problematyka etyki małżeńskiej i wychowania dzieci omawiana jest łącznie (...). Wreszcie program zwraca uwagę na konflikty i trudności w życiu małżeńskim oraz na pomoc ze strony Chrystusa i konieczność budowania na Nim Kościoła domowego (...)”¹³.

Ostatni dział jest typowy dla tego programu i związany z liturgią, a pokazuje związek życia rodzinnego z poszczególnymi okresami roku kościelnego.

Ten program nauczania religii dla liceum profilowanego dotyczy również technikum, przy czym treści programowe trzyletniego liceum zostały po prostu adaptowane do czteroletniego technikum.

2.1.2. Program szkoły zawodowej

Program nauczania religii w klasie pierwszej nosi tytuł „Z Chrystusem zmieniamy świat”. Zgodnie z nim tematem programu jest przemiana świata. Został on wpisany w strukturę roku liturgicznego, co w praktyce oznacza, że treści nauczania są powiązane z poszczególnymi okresami roku kościelnego. Trzeba też nadmienić, iż program klasy pierwszej w jakimś stopniu bazuje na materiale programu klasy pierwszej i drugiej liceum profilowanego, a program klasy drugiej na materiale klasy trzeciej tegoż liceum.

Program klasy pierwszej zaczyna się od postawienia uczniom ważnego egzystencjalnie pytania: kim jestem? Powinni odpowiedzieć na nie, szukając punktów odniesienia w świecie bliższym i dalszym, we wspólnocie ojczyznej i kościelnej. W tym kontekście winni też podjąć problem sensu życia, szczęścia, czy własnej godności. Następnie porusza zagadnienie relacji między Bogiem a światem, pokazując że jego stworzenie jest aktem miłości Boga, a człowiek ma szukać sposobów przywrócenia go Bogu. Materiał nauczania pierwszego bloku tematycznego kończy się tematem

¹³ Tamże, s. 130.

o życiu wiecznym, co należałoby powiązać z uroczystością Chrystusa Króla i wydarzeniami obchodzonymi w Kościele 1 i 2 listopada. Omawianie tych wszystkich zagadnień przewidziano na okres zwykły. Z kolei w Adwencie program proponuje zagadnienia związane z grzechem człowieka i miłosierdziem Boga, ale także podjęcie takich kwestii jak: człowiek wobec życia i własnego powołania. W kolejnym okresie liturgicznym tj. w okresie Bożego Narodzenia oraz w zimowej części okresu zwykłego tematy koncentrują się wokół osoby Chrystusa i Jego orędzia oraz pojęcia objawienia, a ponadto radości chrześcijańskiej i sensu rozrywki. Takie zagadnienia jak: formowanie sumienia, dojrzałość osobowa, grzech (zwłaszcza w wymiarze społecznym), przebaczenie i spowiedź przeznaczono na okres Wielkiego Postu. Z kolei kwestie zmartwychwstania Chrystusa, sakramentów Kościoła, Eucharystii i miłości jako zasady życia Kościoła przewidziano na okres wielkanocny. Na zakończenie program podejmuje tematy wspólnoty z ludźmi i Bogiem, świadectwa wiary, powołania życiowego, dialogu międzyreligijnego czy zagrożenia ze strony sekt.

Program klasy drugiej zatytułowany jest „Z Chrystusem budujemy dom”. W klasie pierwszej uczeń był wezwany, by z Chrystusem zmieniać świat, teraz ma z Nim budować swój dom. Takie ustawienie programu związane jest z sytuacją katechizowanych, którzy kończą w tej klasie ważny etap edukacji i zastanawiają się nad wyborem drogi życiowej. Dla większości z nich będzie to droga małżeństwa i rodziny. Stąd te właśnie zagadnienia są kluczowe w założeniach programowych. Ich tematyka jest w zasadzie taka sama, jak w programie nauki religii dla trzeciej klasy liceum.

2.2. Program kielecki

Zatwierdzono go 22 marca 2004 r. Nadano mu tytuł „*Żyć, aby wierzyć i kochać*” i oznaczono numerem AZ-4-04/2¹⁴. Program jest przeznaczony dla liceum i technikum. Oznacza to, że w tych dwóch typach szkół są realizowane te same treści programowe, chociaż do technikum młodzież uczęszcza o jeden rok dłużej niż do liceum. Trzeba też nadmienić, iż kieleckie środowisko katechetyczne nie opracowało programu dla szkół zawodowych.

Program dla liceum i technikum podejmuje rozważania na temat istotnych wartości, takich jak życie, wiara i miłość i czyni je podstawą przekazywanych treści, prowadząc do ich odkrywania przez uczniów, a potem afirmacji, interioryzacji i ewangelizacji.

Program klasy pierwszej zatytułowany „Na drodze do dojrzałej wiary” pragnie dać odpowiedź na pytanie: kim jestem i kim być mogę? Chodzi zatem o określenie tożsamości i powołania człowieka w świetle wiary. Bloki tematyczne jakie zawiera program, dotyczą takich zagadnień jak: źródła wiary i moralności człowieka

¹⁴ T. Śmiech, *Żyć, aby wierzyć i kochać. Program nauczania religii dla liceum i technikum*, Kielce 2005.

wierzącego, drogowskazy wiary (cnoty boskie i kardynalne), problemy moralności chrześcijańskiej (w odniesieniu do Dekalogu), wiara i moralność silne darami łaski (sakramenty). Poza tym program proponuje tematy dodatkowe związane z urzeczywistnieniem wiary w życiu i liturgii Kościoła oraz tematy historyczne z zakresu dziejów Kościoła (wybrane aspekty).

Program w klasie drugiej pt. „Z wiarą w świat i życie” poświęca prawie połowę tematów na omówienie *Credo*, ma to poszerzyć u katechizowanych spojrzenie na świat o wymiar transcendentny, pogłębić wymiar duchowy ich człowieczeństwa. W tym kontekście staje się także ważne spojrzenie na Kościół, który winien być rozumiany nie jako instytucja, ale jako wspólnota, w której dochodzi do komunikowania się z Bogiem. Ponadto program przewiduje kilka tematów z zakresu eschatologii i historii Kościoła, zwłaszcza polskiego.

W przypadku programu klasy trzeciej, który nosi tytuł „Z wiarą u progu miłości”, to jego treść związana jest przede wszystkim z małżeństwem i rodziną chrześcijańską. Zagadnienia programowe koncentrują się przede wszystkim wokół miłości, która stanowi sens i wypełnienie zarówno wiary, jak i życia. Ukazują chrześcijańską wizję miłości małżeńskiej i rodzinnej, a ponadto poruszają podstawowe kwestie nauczania społecznego Kościoła. Dodatkowo pojawiają się tematy liturgiczne i historyczne.

Treści programowe poznane w szkole i realizowane w ostatnich klasach wszystkich typów szkół ponadgimnazjalnych związane z przyjęciem sakramentu małżeństwa oraz założeniem rodziny chrześcijańskiej, powinny być uzupełnione przez katechezę parafialną, niezależnie od tego, czy bazują na programie KWK KEP, czy też na programie kieleckim. Winna ona przybrać formę bliższego, ale nie bezpośredniego przygotowania do tego sakramentu. Jej realizacja powinna przebiegać zgodnie z „Programem katechezy parafialnej młodzieży szkół ponadgimnazjalnych” przygotowanym przez Radę do Spraw Rodziny i KWK KEP¹⁵. W przypadku archidiecezji częstochowskiej należy też zachować wytyczne zawarte we wskazaniach duszpasterskich z 2005 r¹⁶.

3. Podręczniki do nauczania religii w gimnazjum

Zgodnie z wytycznymi Wydziału Katechizacji na terenie archidiecezji częstochowskiej w użyciu znajdują się ogólnopolskie edycje podręcznikowe opracowane do programów KWK KEP oraz programu kieleckiego i poznańskiego. Ponadto funkcjonują inne środki dydaktyczne, służące pomocą w przekazywaniu treści programo-

¹⁵ Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, Rada do Spraw Rodziny Konferencji Episkopatu Polski, *Program katechezy parafialnej młodzieży szkół ponadgimnazjalnych*, Kraków 2004.

¹⁶ Zob. R. Ceglarek, *Katecheza parafialna młodzieży szkół ponadgimnazjalnych w archidiecezji częstochowskiej w świetle Wskazań Duszpasterskich z 2005 r.* „Wiadomości Archidiecezji Częstochowskiej”, 84 (2010), nr 1-3, s. 139-158.

wych związanych z nauczaniem religii w gimnazjum. Wśród wspomnianych podręczników są następujące serie podręcznikowe, napisane do programu KWK KEP: krakowska (dwa warianty) i radomska. Jeśli chodzi o program kielecki i poznański, to w jednym i drugim przypadku mamy po jednej edycji podręcznikowej.

3.1. Podręczniki do programu KWK KEP

3.1.1. Podręczniki krakowskie

Pierwsza seria podręczników pt. „W drodze do Emaus” została opracowana przez zespół autorów pracujących pod kierunkiem ks. Zbigniewa Marka¹⁷. Wyszli oni z założenia, że chrystocentryzm powinien być podstawą ujmowania treści katechezy adresowanej do młodzieży gimnazjalnej¹⁸. Ten postulat znalazł swoje odzwierciedlenie w samych tytułach poszczególnych części serii, a mianowicie: „Jezus uczy i zbawia (I), „Jezus prowadzi i zbawia” (II) oraz „Jezus działa i zbawia” (III).

Wszystkie podręczniki opracowano według tego samego modelu, dzieląc każdy temat w nich zawarty na pewne sekcje oznaczone odpowiednim znakiem graficznym. Wskazują one na sytuacje życiowe, nauczanie Kościoła, modlitwę i pytania do przemyśleń. Przyjęcie takiej formuły zapisu - zdaniem autorów - ma ułatwić uczniom korzystanie z podręcznika.

Z kolei dla katechety przygotowano podręczniki metodyczne¹⁹. Opracowano je w formie trzech segregatorów, odpowiednio do trzech klas gimnazjum, zawierających kilka zeszytów, a mianowicie: program edukacji religijnej dla danej klasy (plan edukacji religijnej w ujęciu tabelarycznym, terminarz realizacji planu, przedmiotowy plan wychowania, przedmiotowy system oceniania, kryteria oceniania, plany wynikowe, narzędzia pomiaru osiągnięć ucznia), wprowadzenie katechetyczno-teologiczne oraz scenariusze lekcji. Poza tym dołączono płytę CD z nagraniami audio (teksty biblijne, liturgiczne, opowiadania, pieśni) oraz tekstami do szybkiego wydruku (tabele, schematy, puzzle plakatowe, teksty luk, teksty biblijne, egzegetyczne, modlitewne, zdjęcia, słowa pieśni, zadania do pracy w grupach, itp.).

Oczywiście najwięcej zeszytów jest ze scenariuszami lekcji religii, a jest ich tyle, ile tematów w podręczniku ucznia: w klasie pierwszej 59, a w drugiej i trzeciej po 52.

¹⁷ *Jezus uczy i zbawia. Podręcznik do religii dla I klasy gimnazjum*, red. Z. Marek, Kraków 2004; *Jezus działa i zbawia. Podręcznik do religii dla II klasy gimnazjum*, red. Z. Marek, Kraków 2005; *Jezus prowadzi i zbawia*, red. Z. Marek, Kraków 2006.

¹⁸ Zob. Z. Marek, *Akcenty pedagogiczno-teologiczne w podręcznikach z serii W drodze do Emaus*, w: *Jezus uczy i zbawia. Podręcznik metodyczny do religii dla I klasy gimnazjum*, z. 1, red. A. Hajduk, A. Walulik, Kraków 2005, s. 2.

¹⁹ *Jezus uczy i zbawia. Podręcznik metodyczny do religii dla I klasy gimnazjum*, red. A. Hajduk, A. Walulik, Kraków 2005; *Jezus działa i zbawia. Podręcznik metodyczny do religii dla II klasy gimnazjum*, red. A. Hajduk, A. Walulik, Kraków 2005; *Jezus prowadzi i zbawia. Podręcznik metodyczny do religii dla III klasy gimnazjum*, red. A. Hajduk, Z. Marek, A. Walulik, Kraków 2006.

Każdy scenariusz opracowany jest według tego samego klucza: najpierw podane są założenia katechezy (jej cele, wprowadzenie teologiczne, metody i środki dydaktyczne, literatura pomocnicza), a następnie propozycja organizacji katechezy (plan katechezy – ogólny i scenariusz przebiegu lekcji – szczegółowy). Każda jednostka lekcyjna przygotowana jest w trzech punktach, co odpowiada trzem etapom katechezy: wstęp, rozwinięcie i zakończenie. Scenariusze lekcji nie są jednak obligatoryjne dla katechety. Zgodnie z założeniami autorów: „Podręcznik przeznaczony dla katechety należy uważać za pomoc, materiał do wykorzystania podczas osobiście prowadzonej jednostki lekcyjnej. Stąd o podręczniku dla katechety można mówić, że zawiera on sugestie, propozycje pokierowania edukacją religijną w klasie szkolnej. Takie rozumienie funkcji podręcznika adresowanego do katechety pozwala mu według własnego rozeznania wybierać te propozycje, które jego zdaniem najkrótszą drogą prowadzą do realizacji celów czy to szczegółowych jednostek katechetycznych, czy też grup tematycznych albo celów całego roku katechetycznego. Katecheta ma również prawo, licząc się z aktualnymi możliwościami grupy katechetycznej, zarówno do poszerzenia podanych mu propozycji treściowych, jak też do ich ograniczenia”²⁰.

W 2005 r. powstała druga seria podręczników pod kierunkiem ks. Władysława Kubika²¹. Nadano jej tytuł „Odślonić twarz Chrystusa”. Mają one pomóc katechizowanym w zdobywaniu umiejętności krytycznego myślenia i wyciągania wniosków, a tym samym ułatwić poszerzenie i porządkowanie poglądu na świat i życie w świetle wiary Kościoła katolickiego oraz wesprzeć go w drodze do dojrzałości chrześcijańskiej, czyli poznać Chrystusa, jakby odślonić Jego twarz. Pierwszy podręcznik z tej serii nosi tytuł „Szukam was” i przypomina uczniom, że Bóg szuka każdego człowieka. Drugi zatytułowany jest „Jestem z wami” i wyraża wiarę w pełną miłości obecność Jezusa w życiu katechizowanych. Z kolei trzeci pt. „Chodźmy razem” mówi o wspólnocie, do której zostali zaproszeni uczniowie na chrzcie, w której powinni bardziej świadomie i dojrzałe uczestniczyć, zwłaszcza po przyjęciu sakramentu bierzmowania.

Ta edycja znacznie różni się od wcześniejszej, zwłaszcza od strony technicznej, bowiem podręczniki otrzymały nowy format (A-4) i barwną szatę graficzną. Przypominają one podręczniki do nauki języków obcych w gimnazjum. Ale nie tylko. Zamiarem autorów było takie opracowanie podręcznika, by strona graficzna nawiązywała do bliskiej katechizowanym formy stron internetowych, stąd liczne ikony i okienka, które porządkują treści i sprzyjają znajdowaniu potrzebnych informacji. Pełno w nich ilustracji, reprodukcji, historyjek komiksowych, map, wykresów, tabeli, plakatów. Natomiast jeśli chodzi o zamieszczone w nich teksty, to są to frag-

²⁰ Z. Marek, *Akcenty pedagogiczno-teologiczne w podręcznikach z serii W drodze do Emaus*, dz. cyt., s. 5-6.

²¹ *Szukam was. Podręcznik do religii dla klasy I gimnazjum*, red. W. Kubik, Kraków 2006; *Jestem z wami. Podręcznik do religii dla klasy II gimnazjum*, red. W. Kubik, Kraków 2007; *Chodźmy razem. Podręcznik do religii dla klasy III gimnazjum*, red. W. Kubik, Kraków 2008.

menty Pisma Świętego, dokumenty doktrynalne, liturgiczne, dzieła literackie (proza, poezja), ciekawe wypowiedzi, itp. Podobnie jak w serii „W drodze do Emaus”, tak i tutaj przyjęto pewien kanon układu treści dla poszczególnych jednostek lekcyjnych zamieszczonych w podręczniku, a oznaczonych odpowiednim symbolem lub hasłem. Są więc pytania i problemy do dyskusji, treści do refleksji i modlitwy pomocne w rozważaniu najważniejszych myśli katechezy, wskazówki do pracy nad sobą w celu pogłębienia więzi z Chrystusem, najistotniejsze wiadomości podane w skondensowanej formie, słownik wyjaśniający nowe terminy, a także teksty i różnorodne ćwiczenia do wykonywania w zeszycie przedmiotowym i do wykonywania prezentacji (pytania i zadania, zadania dodatkowe). Trzeba stwierdzić, że to wszystko bardzo podnosi atrakcyjność tego podręcznika i zapewne może wpłynąć na efektywność pracy katechetycznej w szkole.

Dla katechety przygotowano podręczniki metodyczne, opracowane w formie zeszytów spinanych w segregatorze²². Są w nim następujące materiały: wprowadzenie do poradnika metodycznego, program nauczania religii (opisowy), plan wynikowy, kryteria oceniania, materiały do kserowania (propozycje sprawdzianów, arkusze pracy, dialogi, definicje), a przede wszystkim scenariusze lekcji. Jeśli chodzi o scenariusze, to każdy z nich poprzedzony jest wprowadzeniem dla katechety, w którym zawarto podstawowe informacje na temat celu danej jednostki tematycznej, jej treści, czyli poruszanych zagadnień i zastosowanych metod oraz wyszczególnieniem tych materiałów i pomocy, które są przydatne do prowadzenia lekcji. Same scenariusze są szczegółowe i wskazują, podpowiadają, jak można przeprowadzić określoną katechezę.

Zarówno pierwszą, jak i drugą serię podręczników dla ucznia i dla nauczyciela religii wydało *Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy* (WAM) w Krakowie.

3.1.2. Podręczniki radomskie

Zostały one opracowane przez zespół katechetów pracujących pod kierunkiem ks. Stanisława Łabendowicza. Składają się na nie podręcznik²³ i zeszyt ćwiczeń²⁴

²² *Szukam was. Podręcznik metodyczny do nauki religii dla klasy I gimnazjum*, red. W. Kubik, G. Łuszczak, Kraków 2006; *Jestem z wami. Podręcznik metodyczny do nauki religii dla klasy II gimnazjum*, red. T. Czarnecka, M. Juda-Mieloch, W. Kubik, G. Łuszczak, Kraków 2007; *Chodźmy razem. Podręcznik metodyczny do nauki religii dla klasy III gimnazjum*, red. T. Czarnecka, M. Juda-Mieloch, W. Kubik, G. Łuszczak, Kraków 2008.

²³ *Jezus Chrystus objawia prawdę o Bogu i człowieku. Podręcznik do religii dla I klasy gimnazjum*, red. S. Łabendowicz, Radom 2002; *Jezus Chrystus zbawia. Podręcznik do religii dla II klasy gimnazjum*, red. S. Łabendowicz, Radom 2002; *Umocnieni łaską Ducha Świętego. Podręcznik do religii dla III klasy gimnazjum*, red. S. Łabendowicz, Radom 2002.

²⁴ *Jezus Chrystus objawia prawdę o Bogu i człowieku. Zeszyt ćwiczeń do nauczania religii w klasie pierwszej gimnazjum*, red. S. Łabendowicz, Radom 2005; *Jezus Chrystus zbawia. Zeszyt ćwiczeń do nauczania religii w klasie drugiej gimnazjum*, red. S. Łabendowicz, Radom 2005; *Umocnieni łaską Ducha Świętego. Zeszyt ćwiczeń do nauczania religii w klasie trzeciej gimnazjum*, red. S. Łabendowicz, Radom 2005.

oraz poradnik metodyczny²⁵. Ich tytuły pokrywają się z tytułami programów nauki religii KWK KEP dla poszczególnych klas gimnazjalnych. I tak materiały dla klasy pierwszej zatytułowano „Jezus Chrystus objawia prawdę o Bogu i człowieku”, dla klasy drugiej „Jezus Chrystus zbawia”, a dla trzeciej „Chrystus mocą Ducha Świętego uczy i posyła”. Jeśli chodzi o podręczniki, które w tych materiałach określa się terminem katechizm, to mają one w zasadzie taki sam układ jak w szkole podstawowej, a mianowicie: tekst i ilustracja wprowadzające w temat lekcji, fragmenty Pisma Świętego, wyciąg z Katechizmu Kościoła Katolickiego, wypowiedzi Jana Pawła II, treści do przemyślenia i zapamiętania oraz propozycje pracy domowej. Trzeba też nadmienić, iż w podręczniku na końcu każdego działu znajdują się również pytania kontrolne, które mogą służyć do przypomnienia i utrwalenia najważniejszych treści zwianych z danym blokiem tematycznym. Uzupełnieniem podręcznika jest zeszyt ćwiczeń, zawierający zestaw zadań jakie można wykonać w trakcie omawiania poszczególnych jednostek lekcyjnych. Znajduje się w nim, pod każdym tematem, kilka ćwiczeń, zdanie streszczające katechezę oraz miejsce na notatkę. Ćwiczenia przybierają różną formę, są tu krzyżówki, piramidy priorytetów, tabele, teksty luk, puzzle słowne, łamigłówki, rebusy, gwiazdy skojarzeń, niedokończone zdania, teksty przyporządkowania, zakodowane wiadomości, a poza tym konkretne pytania do tekstów zamieszczanych w podręczniku oraz miejsce na osobistą refleksję związaną z tematem lekcji. Niewątpliwie zeszyt ćwiczeń jest zaletą tej edycji podręcznikowej. Widać, że jego autorzy zadbali o uatrakcyjnienie katechezy, wprowadzając wielość metod aktywizujących.

Z kolei dla katechety przygotowano poradnik metodyczny, który standardowo zawiera scenariusze lekcji religii. Każda jednostka tematyczna rozpoczyna się od podania celu ogólnego i celów szczegółowych, a także od wymienienia środków dydaktycznych i proponowanych metod. Za tymi informacjami umieszczono dokładne scenariusze lekcji według klucza: wprowadzenie, przedstawienie prawdy – to mówi Pan i zastosowanie życiowe. Scenariusze zamieszczone są w kilku zeszytach, które wpina się do segregatorów odpowiednio dla klasy pierwszej, drugiej i trzeciej gimnazjum. Ponadto katecheta ma do dyspozycji przewodnik programowo-dydaktyczny²⁶, zawierający program nauczania w danej klasie, plan edukacji religijnej i plan wyników oraz kryteria oceniania.

Materiały radomskie wydane zostały przez *Wydawnictwo Diecezji Radomskiej AVE* w koprodukcji z *Wydawnictwem Diecezjalnym* w Sandomierzu.

²⁵ *Jezus Chrystus objawia prawdę o Bogu i człowieku. Podręcznik metodyczny do religii dla I klasy gimnazjum*, red. S. Łabendowicz, Radom 2002; *Jezus Chrystus zbawia. Podręcznik metodyczny do religii dla II klasy gimnazjum*, red. S. Łabendowicz, Radom 2002; *Umocnieni łaską Ducha Świętego. Podręcznik metodyczny do religii dla III klasy gimnazjum*, red. S. Łabendowicz, Radom 2002.

²⁶ *Przewodnik programowo-dydaktyczny nauczania religii. Klasa I gimnazjum*, red. S. Łabendowicz, Radom 2005; *Przewodnik programowo-dydaktyczny nauczania religii. Klasa II gimnazjum*, red. S. Łabendowicz, Radom 2005; *Przewodnik programowo-dydaktyczny nauczania religii. Klasa III gimnazjum*, red. S. Łabendowicz, Radom 2005.

3.2. Podręczniki do programu kieleckiego

Materiały kieleckie zostały opracowane pod kierunkiem ks. Tadeusza Śmiecha. Nadano im tytuły odpowiadające tytułom programu każdej klasy gimnazjalnej, a więc: „W moim Kościele” (kl. I), „W miłości Ojca” (kl. II) i „W życiu i w prawdzie” (kl. III). Dotyczy to podręczników ucznia²⁷ oraz przewodników metodycznych dla katechety²⁸.

Podręczniki dla ucznia są wielobarwne i w zasadzie każdy z nich jest opracowany od strony graficznej w nieco inny sposób. Niemniej jednak można wskazać pewne elementy stałe, jak chociażby blok tekstów związanych z tematem lekcji: od autorstwa, biblijne, katechizmowe, patrystyczne, papieskie, itp. Teksty te są napisane prostym językiem, zrozumiałym dla każdego ucznia. Oprócz tej części wprowadzającej w temat są jeszcze takie punkty jak: pomyśl (wzywające do refleksji), zapamiętaj (zawierające ważne zdania streszczające temat lekcji) i zadanie (proponujące pracę domową). Ponadto dość często pojawiają się słowa piosenek powiązanych z tematem danej lekcji.

Podręcznik dla nauczyciela określono mianem przewodnika metodycznego. Opracowano je w formie niewielkich zeszytów w liczbie 15, po pięć na każdą klasę, z możliwością wpinania ich do jednego segregatora. Jest to praktyczne rozwiązanie, bowiem katecheta zabiera ze sobą na zajęcia jedynie ten zeszyt, w którym znajduje się scenariusz lekcji. Scenariusze te swoim układem odbiegają jednak od scenariuszy zamieszczonych w innych poradnikach metodycznych. Zazwyczaj mają one układ trójstopniowy, a w przypadku materiałów kieleckich pięciostopniowy, co może przywoływać na myśl dydaktykę herbartowską²⁹. Są one dość szczegółowo opracowane i, zgodnie z zamierzeniem autorów, stanowią jedynie propozycję otwartą na twórczą inicjatywę samych katechetów.

Uzupełnieniem przewodnika metodycznego jest pakiet materiałów praktycznych wydany w formie teczek pomocy³⁰. Zawierają one teksty źródłowe zaczerpnięte z Pisma Świętego, Katechizmu Kościoła Katolickiego, Mszału Rzymskiego,

²⁷ *W moim Kościele. Podręcznik do religii dla klasy I gimnazjum*, red. T. Śmiech, Kielce 2003; *W miłości Ojca. Podręcznik do religii dla klasy II gimnazjum*, red. T. Śmiech, Kielce 2003; *W życiu i w prawdzie. Podręcznik do religii dla klasy III gimnazjum*, red. T. Śmiech, Kielce 2003.

²⁸ *W moim Kościele. Przewodnik metodyczny. Klasa I gimnazjum*, red. T. Śmiech, Kielce 2001; *W miłości Ojca. Przewodnik metodyczny. Klasa II gimnazjum*, red. T. Śmiech, Kielce 2002; *W życiu i w prawdzie. Przewodnik metodyczny. Klasa III gimnazjum*, red. T. Śmiech, Kielce 2002.

²⁹ Por. M. Połuszna, *Nauczanie wychowujące w koncepcji J. F. Herberta i jego wpływ na teorię i praktykę dydaktyczną*, w: *Herbert znany i niezany. W dwusetną rocznicę wydania Pedagogiki ogólnej*, red. J. Piskurewicz, D. Stępkowski, Warszawa 2006, s. 201-213.

³⁰ *W moim Kościele. Religia kl. I gimnazjum. Teczka pomocy*, Kielce 2006; *W miłości Ojca. Religia kl. II gimnazjum. Teczka pomocy*, Kielce 2007; *W życiu i w prawdzie. Religia kl. III gimnazjum. Teczka pomocy. Część I*, Kielce 2006; *W życiu i w prawdzie. Religia kl. III gimnazjum. Teczka pomocy. Część 2*, Kielce 2006.

wypowiedzi Urzędu Nauczycielskiego Kościoła, papieża Jana Pawła II czy teksty hagiograficzne oraz tabele, krzyżówki, teksty luk, puzzle wyrazowe, a także testy do wykorzystania jako prace kontrolne na zakończenie określonego działu tematycznego z podręcznika ucznia. Materiały te są wydane w formie kart A-4 do kserowania oraz nagrane na płycie CD do wydrukowania.

Materiały kieleckie zostały wydane przez *Wydawnictwo Jedność* w Kielcach. Cieszą się one sporym zainteresowaniem katechetów w archidiecezji częstochowskiej.

3.3. Podręczniki do programu poznańskiego

Materiały poznańskie zostały opracowane przez ks. Jana Szpeta i Danutę Jackowiak, a wydane przez *Wydawnictwo św. Wojciecha* w Poznaniu. Ich adresatami są uczniowie i katecheci. Dla pierwszych przygotowano podręczniki ucznia³¹ i karty pracy³², a dla drugich poradniki metodyczne³³, plany wynikowe³⁴ i materiały dydaktyczne³⁵.

Podręczniki są wiernym odbiciem programu poznańskiego. Noszą takie tytuły (*Słowo Boga jest blisko ciebie* – kl. I, *Wolni przez miłość* – kl. II, *Żyjąc z innymi dla innych* – kl. III) i tak są podzielone na bloki tematyczne, jak to przewiduje program nauki religii dla każdej klasy. Pod każdym tematem zawierają one krótkie przekazy treściowe, zazwyczaj są to: fragmenty Biblii i Katechizmu Kościoła Katolickiego, myśli wielu świętych, papieża Jana Pawła II, pisarzy czy filozofów, a także urywki zaczerpnięte z literatury katolickiej. Ich dopełnieniem są barwne ilustracje, dość liczne, w zasadzie na każdej stronie. Takie zestawienie, gdzie jest dużo zdjęć a mało tekstu, sprawia, że katecheci oceniają je w różny sposób, bo to co dla jednych jest atutem podręczników, dla innych jest ich mankamentem.

Warta podkreślenia jest ich strona techniczna. Podręczniki wydrukowane są bowiem na papierze wysokiej jakości, przez co zamieszczone w nich ilustracje nie sprawiają wrażenia amatorskich, lecz profesjonalnych. To na pewno podnosi rangę tych materiałów.

³¹ *Słowo Boga jest blisko ciebie. Pierwsza klasa gimnazjum*, red. D. Jackowiak, J. Szpet, Poznań 2000; *Wolni przez miłość. Druga klasa gimnazjum*, red. D. Jackowiak, J. Szpet, Poznań 2000; *Żyjąc z innymi dla innych. Trzecia klasa gimnazjum*, red. D. Jackowiak, J. Szpet, Poznań 2000.

³² *Słowo Boga jest blisko ciebie. 1 gimnazjum. Karty pracy*, red. D. Jackowiak, J. Szpet, Poznań 2006; *Wolni przez miłość. 2 gimnazjum. Karty pracy*, red. D. Jackowiak, J. Szpet, Poznań 2006; *Żyjąc z innymi dla innych. 3 gimnazjum. Karty pracy*, red. D. Jackowiak, J. Szpet, Poznań 2006.

³³ *Słowo Boga jest blisko ciebie. Przewodnik metodyczny dla 1 klasy gimnazjum*, red. D. Jackowiak, J. Szpet, Poznań 2009; *Wolni przez miłość. Przewodnik metodyczny dla 2 klasy gimnazjum*, red. D. Jackowiak, J. Szpet, Poznań 2009; *Żyjąc z innymi dla innych. Przewodnik metodyczny dla 3 klasy gimnazjum*, red. D. Jackowiak, J. Szpet, Poznań 2009.

³⁴ *Plany wynikowe w katechezie. Gimnazjum*, red. J. Szpet, D. Jackowiak, Poznań 2003.

³⁵ *Materiały dydaktyczne dla katechetów. Gimnazjum (klasy I-III)*, red. J. Szpet, D. Jackowiak, Poznań 2009.

Uzupełnieniem podręczników są karty pracy – bindowane, opracowane w formie trzech zeszytów. Karty te zawierają zadania rozmieszczone zazwyczaj na dwóch sąsiadujących ze sobą stronach. Większość z nich związana jest z udzieleniem odpowiedzi na postawione pytania. Pytania poszeregowano w zasadzie w trzy bloki, analogicznie do trzech etapów katechezy. Pierwszy związany jest z sytuacją egzystencjalną ucznia, zagadnieniem związanym z tematem, problemem, który domaga się rozwiązania na lekcji. Drugi dotyczy materiałów źródłowych katechezy i ich analizy. Z kolei trzeci dotyczy kształtowania postaw, preferowania pewnych celów, wartości i sposobów działania ważnych w kontekście podjętego tematu lekcji.

Jak już wyżej wspomniano, dla katechety przygotowano przewodniki metodyczne w formie wkładu do segregatora oraz plany wynikowe i materiały dydaktyczne. Przewodniki standardowo zawierają scenariusze lekcji. Plany wynikowe ujęte są w formie tabelarycznej; prezentują uporządkowany wykaz oczekiwanych wyników uczenia się ucznia. Natomiast materiały dydaktyczne stanowią zestaw testów sprawdzających i scenariusze lekcji powtórzeniowych.

4. Podręczniki do nauczania religii w szkołach ponadgimnazjalnych

Obecnie funkcjonują dwa programy do nauczania religii na czwartym etapie edukacyjnym o charakterze ogólnopolskim, a mianowicie program KWK KEP i program kielecki. Do nich opracowano kilka serii podręcznikowych. W archidiecezji częstochowskiej obowiązują następujące: krakowska, poznańska i radomska – opracowane do pierwszego programu oraz kielecka – przygotowana do drugiego programu.

4.1. Podręczniki do programu KWK KEP

4.1.1. Podręczniki krakowskie

Mówiąc o materiałach krakowskich, należy wymienić serię podręczników adresowanych do uczniów uczęszczających do różnego rodzaju liceów i techników oraz serię przeznaczoną dla młodzieży szkół zawodowych. Całość tych materiałów powstała pod kierunkiem ks. Zbigniewa Marka i wydana przez *Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy* w Krakowie.

W pierwszym przypadku serii nadano wspólny tytuł „Drogi świadków Chrystusa”, natomiast poszczególne podręczniki otrzymały następujące tytuły: „Jestem świadkiem Chrystusa w Kościele”, „Jestem świadkiem Chrystusa w świecie” oraz „Jestem świadkiem Chrystusa w rodzinie”³⁶. Pierwszy podręcznik jest przeznaczony

³⁶ *Jestem świadkiem Chrystusa w Kościele. Podręcznik do religii dla I klasy liceum i technikum*, red. Z. Marek, Kraków 2006; *Jestem świadkiem Chrystusa w świecie. Podręcznik do religii dla II klasy liceum oraz II i III klasy technikum*, red. Z. Marek, Kraków 2003; *Jestem świadkiem Chrystusa w rodzinie. Podręcznik do religii dla III klasy liceum oraz IV klasy technikum*, red. Z. Marek, Kraków 2004.

do pierwszej klasy liceum i technikum, drugi do drugiej klasy liceum, ale też do drugiej i trzeciej klasy technikum, natomiast ostatni do trzeciej klasy liceum oraz trzeciej i czwartej klasy technikum.

Struktura poszczególnych jednostek lekcyjnych w tych podręcznikach dla ucznia jest taka sama. Najpierw podany jest skrótowo zebrany i przypomniany materiał treściowy z poprzednich lat katechez, zwłaszcza z gimnazjum. Następnie prezentacja stanowisk jakie ludzie mogą zająć wobec określonych prawd religijnych czy też sytuacji. Trzecim elementem jest pozytywny wykład nauki, stanowiska Kościoła w omawianej kwestii. W ostatniej części pojawiają się z kolei pytania. Jak stwierdza ks. Z. Marek: „Ich celem jest podsuwanie młodym zagadnień, które mogą im pomóc w ponownym formułowaniu własnych przekonań, sądów, opinii, itd. Ta część tekstu powinna pomagać młodzieży w określeniu własnego stanowiska w poruszanych kwestiach”³⁷. Całość kończy się modlitwą, która ma pomóc uczniom w zawierzeniu się Bogu i wyrażeniu własnej wiary i własnych przekonań.

Dla katechetów przygotowano podręcznik metodyczny, na który składa się kilka zeszytów wpiętych do segregatora³⁸. Są w nim: plan wynikowy, program edukacji religijnej dla danej klasy, wprowadzenie katechetyczno-teologiczne (założenia podręczników) oraz scenariusze lekcji. Co do tych ostatnich to opracowano je w następujący sposób: schematyczne podanie celów jednostki lekcyjnej, treść orędzia (zgodnego z podaną w podręczniku ucznia w punkcie „Wiara Kościoła”), metody pracy, literatura pomocnicza oraz plan samej katechezy ujętej według klucza: wstęp, rozwinięcie i zakończenie. Poza tym przy scenariuszach umieszczono materiały do wykorzystania podczas katechezy. Są one również na płycie CD dołączonej do podręcznika metodycznego.

Seria podręczników skierowana do uczniów klas zawodowych nosi wspólny tytuł „Drogi świadków Zmartwychwstałego”. Tytuł podręcznika dla klasy pierwszej brzmi „Ze Zmartwychwstałym w społeczeństwie”, a dla drugiego „Ze Zmartwychwstałym w rodzinie”³⁹. Jednostki lekcyjne w nich zamieszczone mają ten sam prosty układ, a mianowicie: postawienie pytania i szukanie odpowiedzi. Jak podaje ks. Z. Marek, „W duchu tego założenia w podręczniku ucznia znajdziemy najpierw stosunkowo krótkie sformułowanie pytania, które wydaje się być ważne dla młodego

³⁷ Z. Marek, *Założenia podręcznika Jestem świadkiem Chrystusa*, w: *Jestem świadkiem Chrystusa w Kościele. Podręcznik metodyczny do religii dla I klasy liceum i technikum*, z. 1, red. Z. Marek, Kraków 2002, s. 4-5.

³⁸ *Jestem świadkiem Chrystusa w Kościele. Podręcznik metodyczny do religii dla I klasy liceum i technikum*, red. Z. Marek, Kraków 2002; *Jestem świadkiem Chrystusa w świecie. Podręcznik metodyczny do religii dla II klasy liceum i oraz II i III klasy technikum*, red. Z. Marek, Kraków 2003; *Jestem świadkiem Chrystusa w rodzinie. Podręcznik metodyczny do religii dla III klasy liceum oraz IV klasy technikum*, red. Z. Marek, Kraków 2004.

³⁹ *Ze Zmartwychwstałym w społeczeństwie. Podręcznik do religii dla I klasy szkoły zawodowej*, red. Z. Marek, Kraków 2002; *Ze zmartwychwstałym w rodzinie. Podręcznik do religii dla II klasy szkoły zawodowej*, red. Z. Marek, Kraków 2003.

człowieka. W drugiej części jednostki dla ucznia znajdziemy odpowiedź, jakiej na to pytanie udziela wierzącym Kościół. Wreszcie pojawiają się pytania do refleksji oraz podprowadzenie do osobistego wyznania wiary sformułowanego w podsuwanej modlitwie⁴⁰.

Uzupełnieniem tych materiałów jest podręcznik metodyczny adresowany do katechety⁴¹. Przygotowany został w formie segregatora z zeszytami do wpinania. Zarówno w podręczniku metodycznym dla klasy pierwszej, jak i drugiej, znajduje się po sześć zeszytów ze scenariuszami lekcji religii (odpowiednio 60 i 46). Ich układ jest dokładnie taki sam, jak w liceum i technikum. Ponadto umieszczono w nim zeszyt zawierający: program edukacji religijnej dla danej klasy, terminarz realizacji tegoż planu, przedmiotowy plan wychowania, przedmiotowy system oceniania z religii, informacja na temat konstrukcji zadań testowych oraz propozycja diagnozy na rozpoczęcie katechezy w szkole zawodowej. Całość pakietu dopełnia płyta CD z tekstami do szybkiego wydruku (biblijne, patrystyczne, teologiczne, itp.).

4.1.2. Podręczniki poznańskie

Pakiet edukacyjny dla poszczególnych klas w szkołach ponadgimnazjalnych zawiera podręcznik ucznia⁴² i karty pracy⁴³ oraz poradnik metodyczny⁴⁴ i plany wynikowe dla katechety⁴⁵. Został on opracowany pod kierunkiem ks. Jana Szpeta i Danuty Jackowiak, a wydany przez *Wydawnictwo św. Wojciecha* w Poznaniu.

Podręczniki ucznia przygotowano dla szkół licealnych, zgodnie z programem nauczania religii KWK KEP. Oznacza to, że opracowano trzy podręczniki, zgodnie

⁴⁰ Z. Marek, *Założenia teologiczno-pedagogiczne podręcznika do katechezy młodzieży w szkołach zawodowych: Ze Zmartwychwstałym w społeczeństwie z serii Drogi świadków Chrystusa*, w: *Ze Zmartwychwstałym w społeczeństwie. Podręcznik metodyczny do religii dla I klasy szkoły zawodowej*, z. 1, red. Z. Marek, Kraków 2002.

⁴¹ *Ze Zmartwychwstałym w społeczeństwie. Podręcznik metodyczny do religii dla I klasy szkoły zawodowej*, red. Z. Marek, Kraków 2002; *Ze Zmartwychwstałym w rodzinie. Podręcznik metodyczny do religii dla II klasy szkoły zawodowej*, red. Z. Marek, Kraków 2003.

⁴² *Świadek Chrystusa w Kościele. Podręcznik do nauki religii dla klasy pierwszej szkół licealnych*, red. J. Szpet, D. Jackowiak, Poznań 2006; *Świadek Chrystusa w świecie. Podręcznik do nauki religii dla klasy drugiej szkół licealnych*, red. J. Szpet, D. Jackowiak, Poznań 2009; *Świadek Chrystusa w rodzinie. Podręcznik do nauki religii dla klasy trzeciej szkół licealnych*, red. J. Szpet, D. Jackowiak, Poznań 2004.

⁴³ *Świadek Chrystusa w Kościele. Karty pracy dla klasy pierwszej szkół ponadgimnazjalnych*, red. D. Jackowiak, J. Szpet, Poznań 2008; *Świadek Chrystusa w świecie. Karty pracy dla klasy drugiej szkół ponadgimnazjalnych*, red. D. Jackowiak, J. Szpet, Poznań 2009; *Świadek Chrystusa w rodzinie. Karty pracy dla klasy trzeciej szkół ponadgimnazjalnych*, red. D. Jackowiak, J. Szpet, Poznań 2009.

⁴⁴ *Świadek Chrystusa w Kościele. Przewodnik metodyczny dla klasy pierwszej szkół licealnych*, red. J. Szpet, D. Jackowiak, Poznań 2011; *Świadek Chrystusa w świecie. Przewodnik metodyczny dla klasy drugiej szkół licealnych*, red. J. Szpet, D. Jackowiak, Poznań 2011; *Świadek Chrystusa w rodzinie. Przewodnik metodyczny dla klasy trzeciej szkół licealnych*, red. J. Szpet, D. Jackowiak, Poznań 2011.

⁴⁵ *Plany wynikowe w katechezie. Szkoły ponadgimnazjalne*, red. J. Szpet, D. Jackowiak, Poznań 2003.

z liczbą klas w liceum. W tej sytuacji pojawia się jednak problem, który dotyczy technikum, bowiem w tego typu szkole edukacja trwa cztery lata. Katecheta musi więc sam dokonać pewnych adaptacji, by materiał zawarty w podręcznikach dla trzyletniego liceum był rozłożony na cztery lata katechizacji w technikum.

Tytuły podręczników przejęto wprost z programu KWK KEP. I tak podręcznik dla klasy pierwszej zatytułowano „Świadek Chrystusa w Kościele”, dla klasy drugiej „Świadek Chrystusa w świecie”, a ostatni „Świadek Chrystusa w rodzinie”. Każda jednostka lekcyjna zamieszczona w podręczniku składa się w zasadzie z trzech części, co odpowiada trójczłonowemu układowi katechezy. Ich uzupełnieniem jest tekst modlitwy ulokowany na końcu każdej jednostki. Część pierwszą (Warto pomyśleć) stanowią teksty literackie, ale również wyniki badań naukowych, treści zaczerpnięte z doświadczenia katechizowanych, a wprowadzające w temat. Ich zadaniem jest zainspirować ucznia do podjęcia refleksji nad danym problemem. Część druga (Głos nauki lub Mądrość prawdziwa) wyjaśnia konkretne pojęcia, określone prawdy wiary, odwołując się do źródeł katechezy (Biblia, Tradycja, życie Kościoła, liturgia, refleksja teologiczna, autentyczne wartości religijne i moralne w społeczności ludzkiej i w różnych kulturach), w celu dostarczenia uczniom rzetelnej wiedzy teologicznej. Z kolei część trzecia (Słowo zmieniać w czyn) ma za zadanie zainspirować młodzież do podjęcia decyzji moralnej, pomóc wprowadzić w życie zdobytą przez uczniów wiedzę.

Uzupełnieniem podręcznika są karty pracy dla każdej z trzech klas liceum. Ich strona techniczna i merytoryczna zawartość przypominają analogiczne materiały z gimnazjum, co oznacza, że karty pracy są formatu A-4 i są zbindowane, a polecenia w nich zawarte polegają zazwyczaj na udzieleniu odpowiedzi na postawione pytania.

Przewodnik metodyczny dla katechety zawiera zbiór konspektów lekcji, opartych na podstawie podręcznika ucznia. „Istotne w każdym scenariuszu są jednoznacznie sformułowane i przedstawione w formie zoperacjonalizowanej cele poszczególnych jednostek. Realizacja ich w ramach danego tematu jest obligatoryjna. Analiza celów operacyjnych umożliwi katechecie opracowanie rocznego planu dydaktyczno-wychowawczego oraz wystandaryzowanie wymagań umożliwiających poprawne skonstruowanie oceny ucznia”⁴⁶. Autorzy przewodnika podają też metody i środki dydaktyczne oraz scenariusze lekcji. Są one ujęte w kilka punktów (5-12) i wskazują na kolejne czynności nauczyciela i działania uczniów. Dodatkowo zamieszczono w niektórych jednostkach załączniki, które zawierają karty pracy (tabele, diagramy, schematy, itp.), teksty teologiczne i obrazy.

Do dyspozycji katechety są również plany wynikowe opracowane do materiałów zawartych w podręcznikach. Ułatwiają one realizację programu, proponując szeroki wachlarz metod pracy, ukazując możliwość integracji międzyprzedmiotowej

⁴⁶ *Wprowadzenie*, w: *Świadek Chrystusa w rodzinie. Przewodnik metodyczny dla klasy trzeciej szkół licealnych*, dz. cyt., s. 12.

i pomagają nauczycielowi precyzyjnie określić osiągnięcia ucznia, a w konsekwencji ustalić jasne kryteria oceniania.

4.1.3. Podręczniki radomskie

Jak wszystkie materiały radomskie, tak i te dla szkół ponadgimnazjalnych zostały opracowane pod kierunkiem ks. Stanisława Łabendowicza. Wydało je *Wydawnictwo Diecezji Radomskiej AVE* w koprodukcji z *Wydawnictwem Diecezjalnym* w Sandomierzu. Składają się na nie podręcznik ucznia⁴⁷, poradnik metodyczny⁴⁸ oraz przewodnik programowo-metodyczny nauczania religii⁴⁹.

Podręczniki przygotowano dla liceum i technikum. Niektóre z nich są te same zarówno dla jednego, jak i drugiego typu szkół. Dotyczy to przede wszystkim klasy pierwszej i drugiej. W przypadku klasy trzeciej dla technikum i liceum opracowano osobne podręczniki, przy czym podręcznik klasy trzeciej liceum jest zarazem podręcznikiem przeznaczonym dla klasy czwartej technikum. Zazwyczaj w materiałach radomskich tytuły podręczników pokrywały się z tytułami programów, tym razem jest jednak inaczej. I tak podręcznik nauczania religii w klasie pierwszej zatytułowano „Świadectwo wiary”, w klasie drugiej „Świadectwo nadziei”, natomiast w klasie trzeciej liceum „Świadectwo miłości”, a w technikum „Świadectwo miłości społecznej”.

Układ każdej jednostki lekcyjnej zamieszczonej w podręczniku jest taki sam jak w gimnazjum, to znaczy: krótki tekst odautorski oraz teksty biblijne, nauczanie Kościoła, teksty przemówień papieskich, pomyśl i zapamiętaj i w domu. Ponadto na zakończenie każdego działu tematycznego zamieszczono pytania kontrolne (za wyjątkiem podręcznika dla klasy trzeciej technikum). Novum jakie się pojawiło w materiałach radomskich dotyczy klasy trzeciej technikum, gdzie wprowadzono sekcję zatytułowaną „Podejmujemy apostołskie wezwanie”. Zawiera ona tekst zwią-

⁴⁷ *Świadectwo wiary. Podręcznik do nauczania religii dla I klasy liceum ogólnokształcącego i profilowanego*, red. S. Łabendowicz, Radom 2002; *Świadectwo nadziei. Podręcznik do nauczania religii dla II klasy liceum ogólnokształcącego i profilowanego*, red. S. Łabendowicz, Radom 2004; *Świadectwo miłości. Podręcznik do nauczania religii dla III klasy liceum ogólnokształcącego i profilowanego oraz IV technikum*, red. S. Łabendowicz, Radom 2004; *Świadectwo miłości społecznej. Podręcznik do nauczania religii dla III klasy technikum*, red. S. Łabendowicz, Radom 2005.

⁴⁸ *Świadectwo wiary. Poradnik metodyczny do nauczania religii w klasie I liceum ogólnokształcącego i profilowanego*, red. S. Łabendowicz, Radom 2002; *Świadectwo nadziei. Poradnik metodyczny do nauczania religii w klasie II liceum ogólnokształcącego i profilowanego*, red. S. Łabendowicz, Radom 2005; *Świadectwo miłości. Poradnik metodyczny do nauczania religii w klasie III liceum ogólnokształcącego i profilowanego oraz IV technikum*, red. S. Łabendowicz, Radom 2004; *Świadectwo miłości społecznej. Poradnik metodyczny do nauczania religii w klasie III technikum*, red. S. Łabendowicz, Radom 2005.

⁴⁹ *Przewodnik programowo-dydaktyczny nauczania religii. Klasa I liceum i technikum*, red. S. Łabendowicz, Radom 2005; *Przewodnik programowo-dydaktyczny nauczania religii. Klasa II liceum i technikum*, red. S. Łabendowicz, Radom 2007; *Przewodnik programowo-dydaktyczny nauczania religii. Klasa III technikum*, red. S. Łabendowicz, Radom 2005; *Przewodnik programowo-dydaktyczny nauczania religii. Klasa III liceum i IV technikum*, red. S. Łabendowicz, Radom 2008.

zany z tematem i pytania do tekstu zachęcające do refleksji i kształtowania odpowiedniej postawy chrześcijańskiej.

Z kolei dla katechety przygotowano poradniki metodyczne dla każdej klasy. Zawierają one scenariusze lekcji religii. Ich układ ks. S. Łabendowicz opisuje w następujący sposób: „Każda opracowana w podręczniku metodycznym jednostka lekcyjna wyposażona jest w cele: ogólny i szczegółowe (z uwzględnieniem czasowników odpowiednich grup taksonomicznych). W przygotowanych katechezach zaproponowano interesujące środki dydaktyczne i metody. Tok lekcji jest organizowany przez wprowadzenie, przedstawienie prawdy – to mówi Pan, zastosowanie życiowe. Lekcję rozpoczyna i kończy wspólna modlitwa”⁵⁰. Dodatkowo do poradników zostały wydane przewodniki programowo-dydaktyczne, w których znajdują się plany edukacji religijnej, plany wynikowe i kryteria oceniania.

4.2. Podręczniki do programu kieleckiego

Do tego programu powstała jedna edycja podręcznikowa. Jej redakcją zajęły się następujące osoby: ks. Tadeusz Śmiech, ks. Jarosław Czerkawski, Elżbieta Kondrak i Bogusław Nosek. Całość materiałów wydało *Wydawnictwo Jedność* w Kielcach.

Podręczniki są adresowane do uczniów klas licealnych i technicznych⁵¹. Autorzy tej serii podręcznikowej rozwiązali to w ten sposób, że podręcznik „Na drodze do dojrzałej wiary” przeznaczili dla klasy pierwszej liceum i technikum, „Z wiarą w życie i świat” skierowali do uczniów klasy drugiej liceum oraz drugiej i trzeciej technikum, a „Z wiarą na progu miłości” przydzielili klasie trzeciej liceum i czwartej technikum. Tytuły tych podręczników zaczerpnięto bezpośrednio z programu.

Dla wszystkich podręczników zastosowano ten sam układ jednostki lekcyjnej. Zawiera on: wprowadzenie antropologiczne, naukę Kościoła (Biblia, Katechizm Kościoła Katolickiego, teksty patrystyczne), tekst do zapamiętania (stanowiący podsumowanie tematu), oraz zadanie do wykonania w klasie czy w domu (zazwyczaj inspirujące do samodzielnych poszukiwań). Warty podkreślenia jest fakt, że autorzy podręczników przyporządkowali podawanym treściom osoby, które stają się duchowymi przewodnikami. Ich słowa towarzyszą uczniom przez cały rok szkolny. I tak w klasie pierwszej cytowane są fragmenty wypowiedzi św. Augustyna, w klasie drugiej Jana Pawła II, a w trzeciej papieża Pawła VI, Jana Pawła II oraz Benedykta XVI. Podręczniki charakteryzuje też ciekawa szata graficzna, odpowiednio dobrane

⁵⁰ *Świadectwo wiary. Poradnik metodyczny do nauczania religii w klasie I liceum ogólnokształcącego i profilowanego*, red. S. Łabendowicz, Radom 2002, s. 9.

⁵¹ *Na drodze do dojrzałej wiary. Podręcznik do religii dla klasy I liceum i technikum*, red. T. Śmiech, E. Kondrak, Kielce 2006; *Z wiarą w życie i świat. Podręcznik do religii dla klasy II liceum oraz II i III technikum*, red. J. Czerkawski, E. Kondrak, B. Nosek, Kielce 2006; *Z wiarą na progu miłości. Podręcznik do religii dla klasy III liceum i IV technikum*, red. J. Czerkawski, E. Kondrak, B. Nosek, Kielce 2009.

do tematu ilustracje i fotografie oraz wyszczególnienie bloków tematycznych poprzez przypisanie im różnych kolorów. To wszystko ma wzmocnić oddziaływanie przekazywanych treści.

Dla katechety przygotowano przewodnik metodyczny⁵². Jego forma i układ są identyczne, jak w gimnazjum. Oznacza to, że został przygotowany jako pakiet zeszytów z możliwością ich wpinania do segregatora. Zeszytów jest piętnaście, po pięć na każdą klasę. Z kolei układ każdej jednostki lekcyjnej jest dwublokowy. W pierwszym znajdują się następujące dane: cele (zasadnicze i szczegółowe cele operacyjne), metody i formy pracy oraz środki dydaktyczne, a w drugim scenariusze lekcji w ujęciu trójczłonowym (wprowadzenie, rozwinięcie i zakończenie).

Dopełnieniem przewodnika metodycznego są teczki pomocy⁵³ zawierające opowiadania, teksty do pracy w grupach (biblijne, katechizmowe, papieskie), karty pracy, krzyżówki, teksty uzupełnień, puzzle logiczne, itp. Wydane są na osobnych katach formatu A-4 oraz nagrane na płycie CD, z przeznaczeniem do kserowania i szybkiego drukowania. Ponadto nauczyciele religii mają do dyspozycji plansze katechetyczne⁵⁴. Są to mapy (podróże misyjne św. Pawła, Ziemia Święta, sanktuaria maryjne w Europie), schemat szczegółowy roku liturgicznego, podział ksiąg Pisma Świętego, wykaz wielkich religii świata, zdjęcie Benedykta XVI oraz kalendarz na rok szkolny.

Zakończenie

Zaprezentowane powyżej programy i podręczniki od roku szkolnego tj. 2012/13, będą jednak wypierane w archidiecezji częstochowskiej przez nowy program. Najpierw będzie to program KWK KEP - *Program nauczania religii rzymskokatolickiej w przedszkolach i szkołach*⁵⁵, bazujący na *Podstawie programowej katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*⁵⁶ z 2010 r., a z czasem także program kielecki⁵⁷,

⁵² *Na drodze do dojrzałej wiary. Przewodnik metodyczny. Kl. I liceum i technikum*, red. T. Śmiech, E. Kondrak, Kielce 2009; *Z wiarą w życie i świat. Przewodnik metodyczny. Kl. II liceum oraz II i III technikum*, red. J. Czerkawski, E. Kondrak, B. Nosek, Kielce 2009; *Z wiarą na progu miłości. Przewodnik metodyczny. Kl. III liceum i IV technikum*, red. J. Czerkawski, E. Kondrak, B. Nosek, Kielce 2009.

⁵³ *Na drodze do dojrzałej wiary. Religia kl. I liceum i technikum. Teczka pomocy. Część 1*, red. E. Kondrak, Kielce 2004; *Na drodze do dojrzałej wiary. Religia kl. I liceum i technikum. Teczka pomocy. Część 2*, red. E. Kondrak, Kielce 2004; *Z wiarą w życie i świat. Religia kl. II liceum oraz II i III technikum. Teczka pomocy. Część 1*, red. E. Kondrak, Kielce 2005; *Z wiarą w życie i świat. Religia kl. II liceum oraz II i III technikum. Teczka pomocy. Część 2*, red. E. Kondrak, Kielce 2005; *Z wiarą na progu miłości. Religia kl. III liceum i IV technikum. Teczka pomocy*, red. E. Kondrak, Kielce 2006.

⁵⁴ *Plansze katechetyczne. Gimnazjum i liceum*, Kielce 2005.

⁵⁵ Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, *Program nauczania religii rzymskokatolickiej w przedszkolach i szkołach*, Kraków 2010.

⁵⁶ Konferencja Episkopatu Polski, *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*, Kraków 2010.

⁵⁷ Dnia 30 maja 2012 r. został zatwierdzony nowy program i podręcznik do nauczania religii, ale jedynie dla pierwszej klasy liceum i technikum. Będą one obowiązywać od początku roku szkolnego

który jest w fazie opracowywania i być może jeszcze inne, jeśli takie powstaną w międzyczasie i zdobędą akceptację Wydziału Katechizacji Dzieci i Młodzieży oraz Szkół Katolickich Kurii Metropolitalnej w Częstochowie. Zgodnie z przyjętym harmonogramem ten proces powinien trwać do 31 sierpnia 2016 r. Początkowo nowy program wraz z podręcznikami zostanie wprowadzony do pierwszych klas gimnazjum i szkół ponadgimnazjalnych. To oznacza, że pozostałe klasy będą nadal pracować w oparciu o *Program nauczania religii i Podstawę programową katechezy Kościoła katolickiego w Polsce* z 2001 r. oraz z dotychczasowych podręczników. Wraz z kolejnym rokiem szkolnym będą one jednak zastępowane przez nowe programy, a także przez nowe serie podręczników. Niektóre wydawnictwa już przygotowały edycje podręcznikowe dostosowane do znowelizowanych dokumentów katechetycznych oraz pomoce dydaktyczne, jak chociażby materiały do tablic interaktywnych.

Trzeba mieć nadzieję, że nowe programy i podręczniki staną się skutecznym narzędziem w procesie kształcenia i wychowania religijnego młodzieży w gimnazjum i szkołach ponadgimnazjalnych. Zapewne już najbliższe lata pokażą w jakim zakresie spełniły one te oczekiwania.

2012/13. Pozostałe programy i podręczniki dla szkół ponadgimnazjalnych są dopiero opracowywane. Podobnie rzecz się ma z programem i podręcznikiem do pierwszej klasy gimnazjum. Ciągłe trwają prace nad nimi. Zgodnie z zapowiedzią Wydawnictwa „Jedność” mają one być w powszechnym użyciu dopiero w roku szkolnym 2013/14.